

УДК 338.246.2:336.74

Єфименко Т. І.

член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, президент ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, efimenko@afu.kiev.ua

ІННОВАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Tetiana Iefymenko

Dr. Sc. (Economics), Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Honored Economist of Ukraine, SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, efimenko@afu.kiev.ua

INNOVATION OF FINANCIAL TECHNOLOGIES IN CONDITIONS OF ECONOMIC SECURITY ENHANCEMENT

JEL classification: E42, F33, F52, F65.

Ефименко Т. И.

член-корреспондент НАН Украины, доктор экономических наук, профессор, заслуженный экономист Украины, президент ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

ИННОВАТИЗАЦИЯ ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ УСИЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Глобальні тенденції цифрової трансформації і фінансіалізації економіки супроводжуються докорінними змінами характеру виробництва, реалізації компаніями своїх товарів і послуг на внутрішніх ринках та за кордоном. Однак суперечності, які виникають одночасно з цими процесами в цілях та завданнях державних реформ, що проводяться, спонтанна безліч нескоординованих економічних нововведень часто призводять до посилення загроз безпеці учасників господарської діяльності. При цьому фінансова складова виробництва, розподілу, обміну та споживання економічних благ генерує багато ризиків щодо стабільності доходів, надходжень інших ресурсів, а також витрат, достатніх для підтримання необхідного рівня життя на поточний момент і в доступній для огляду перспективі.

У національному масштабі безпечний стан економіки потребує таких механізмів управління, котрі підтримуватимуть невразливість, незалежність інтересів нації щодо можливих зовнішніх та внутрішніх загроз і впливів, а також сприятимуть інноваційному розвитку та належному захисту соціально-політичного й оборонного простору. Насамперед ідеться про платоспроможність, планування фінансових потоків учасників контрактних відносин, забезпечення зайнятості. У макроекономічному вимірі сталий розвиток економіки й стабільність суспільства, незалежно від дії зовнішніх чинників, мають супроводжуватись високими темпами відтворення засобів виробництва у безпечному середовищі ділової активності. У процесах інноватизації фінансових технологій необхідно запобігати загрозам неузгодженості інституційних нововведень, частина яких є наслідками, а інші – причинами економічних інновацій. Зокрема, згідно з деякими публікаціями відомих експертів

© Єфименко Т. І., 2017

пертів [1], спроби унормування фінансового сектору з боку державних регуляторів часто створюють “вузьке пляшкове горлечко” для активного впровадження вбудованих механізмів саморегуляції нових інформаційних, комп’ютерних і мережевих технологій. На їхню думку, велика кількість компаній, що раніше здійснили краудфандинг на основі блокчейну, дедалі частіше потрапляють у законодавчі пастки.

Як відомо, феномен глобалізації пов’язаний із трансформацією соціально-економічних систем (СЕС) у контексті інформаційного суспільства, коли відбувається стрімке поширення транснаціонального капіталу завдяки зростанню мобільності всіх видів ресурсів у мікро-, мезо- і макроекономічних масштабах. За допомогою доволі жорстких норм і правил уряди регламентують використання універсальних фінансових інструментів, деривативів (похідних), різних форм кредитних ресурсів більшості операцій на ринках грошей та капіталу тощо. Однак шляхи задоволення потреб в оздоровленні національних фінансових систем і водночас у державній підтримці економіки містять багато суперечностей.

Наприклад, у рамках відносин реального та монетарного секторів СЕС відбувається взаємодія попиту і пропозиції фінансово-кредитних послуг. У цьому випадку заходи фінансової безпеки слід спрямовувати на уникнення розбіжностей між можливостями, інтересами монетарного сектору і потребами, кредитоспроможністю реального сектору. Саме ринковий механізм має бути налаштований на певний рівень рівноваги між потенціалом реального сектору щодо поглинання банківських послуг і їх задоволенням (пропозицією). Водночас роль держави полягає у створенні макроекономічних умов, що сприяють прискореному розв’язанню цих суперечностей. Невід’ємною складовою цього комплексу взаємозумовлених процесів може бути запровадження на національному та міжнародному рівнях оновлених фінансових технологій з адекватними механізмами страхування операцій у межах економічних відносин із забезпеченням раціонального співвідношення саморегуляції та адміністративних заходів.

На наш погляд, подібні підходи з певним посиленням елементів саморегулювання можуть бути введені в разі використання в межах національних СЕС технологій блокчейну та криптовалют. Так, закони, що регулюють діяльність суб’єктів монетарного сектору у взаємозв’язках з підприємствами реального сектору економіки, визначають обсяги взаємодії, обмеження на певні види дозволених операцій, відмінності між окремими інститутами і т. ін. Національне законодавство закріплює сформовані відносини секторів СЕС, тобто економічні традиції є первинними щодо відповідних законів, котрі регулюватимуть інформаційні й фінансові новації, які відкривають багато можливостей, все більше пронизуючи тканину суспільства. Наприклад, експерти світового рівня [1] вважають, що впровадження технології блокчейну у ведення Головних книг бухгалтерського обліку на основі принципу розподілення облікових операцій може еволюційним шляхом суттєво вплинути на підвищення достовірності, підзвітності та транспарентності фінансових систем. Отже, регулювання національних органів слід будувати таким чином, щоб не перешкоджати розвитку цифрової економіки, імплементації новітніх

фінансових інструментів, у тому числі на базі підтримки компетенцій у сфері технології блокчейн.

Сучасні тенденції емісії й обігу криптовалют (віртуальних валют), а також зміна уявлення про регулюючу роль центральних банків країн та інших органів у нагляді за дотриманням норм у цій сфері мають істотні відмінності в різних країнах. Хоча, за різними оцінками експертів, капіталізація цього ринку незначна (на рівні 400 млрд дол. США [2; 3]), для України це величезна цифра, і навіть невеликий потік цього інструменту в загальному обігу може створювати значні ризики для стабільності національного ринку. Однак, з урахуванням розвитку комп'ютерних мереж, пряма заборона обігу криптовалют навряд чи можлива.

Далі наведемо основні дискусійні питання, які потребують вирішення на національному рівні в нашій державі.

По-перше, ні міжнародні фінансові інституції, ні окремі національні регулятори ще не визначились зі статусом цього активу (фондовий чи платіжний інструмент, товарний актив). Ситуація може ускладнитися з огляду на можливий початок торгів деривативами в міжнародних торговельних системах, базовим активом для яких буде портфель віртуальних валют.

По-друге, не сформовано єдиних правил бухгалтерського обліку й оподаткування доходів від операційної діяльності з використання криптовалют. Водночас реальні угоди на ринку через нотаріально посвідчені правочини в Україні вже укладаються.

По-третє, дедалі більше регуляторів фінансових ринків країн і керівників провідних інвестиційних фондів розглядають рух віртуальних валют крізь призму “фінансової бульбашки” й незаконного обігу грошових коштів при розрахунках за товари, які мають контрабандне походження, між не ідентифікованими учасниками процесу.

Варто звернути увагу на те, що установи банківського сектору Європейського Союзу за внутрішніми правилами фінансового моніторингу щодо клієнтів, котрі працюють із криптовалютами, приймають інколи рішення навіть про відмову таким суб'єктам господарювання у подальшому обслуговуванні відповідно до принципу “обережності” [4].

Віртуальні валюти несуть певні ризики:

- можливості втрати коштів через крадіжку, наприклад, унаслідок кібератак на інфраструктуру користувача або на об'єкти платформ обміну таких валют;
- слабого гарантійного забезпечення. Фінансові ресурси, що утримуються у криптовалютах, не гарантуються в Україні Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки не вважаються банківськими депозитами;
- законодавчої визначеності. Віртуальні валюти не є загальноприйнятими в торгових точках та сервісах. Вони не є ані законним засобом платежу, ані валютою. Отже, підприємці не мають юридичного зобов'язання приймати ті чи інші платежі в таких валютах, навіть якщо вони це робили раніше;
- ймовірності шахрайства. Деякі з інвестицій у віртуальних валютах можуть бути пірамідними схемами, здатними протягом короткого часу

привести до того, що інвестори втратять свої гроші. Єдиною доступною формою правового захисту постає кримінальне розслідування, оскільки жодна з установ із питань підтримки прав підприємців не має юридичних підстав для допомоги інвесторам;

- зловживань у зв'язку зі здійсненням фінансових операцій у різних юрисдикціях, де спостерігається неоднаковий рівень захисту інвесторів. Як наслідок, при виконанні контрактних вимог можуть виникнути непередбачувані ситуації;
- волатильності; ціни таких валют характеризуються високим рівнем нестабільності, тому окремі операції можуть серйозно впливати на баланс інтересів учасників контрактів;
- втрат бюджетних доходів через легалізацію майнінгу криптовалют і операцій з ними за відсутності регламентованого статусу таких активів (наприклад, у формі іншого майна), а також підприємницької діяльності в цій сфері;
- виникнення зон гарантованого збагачення, у тому числі через тіньовий або напівлегальний бізнес, унаслідок чого національний інноваційний потенціал використовуватиметься переважно для виведення прибутку за кордон.

Таким чином, неоформленість низки найважливіших інститутів сучасного ринкового господарства та збереження адміністративно-бюрократичних бар'єрів із корупційним забарвленням можуть істотно спотворювати внутрішній попит на інноваційні продукти і послуги, зокрема у сфері фінансових технологій.

Щодо проблем економічної безпеки – вони ніколи не існували самі по собі, а завжди були похідними від завдань економічного зростання на кожному ступені розвитку суспільства. Конкретний зміст загроз та ризиків державної стабільності змінюється залежно від сформованих у певний період умов. Найважливішою є стійкість СЕС до зовнішніх і внутрішніх впливів, а також здатність економіки швидко й ефективно адаптуватися до мінливих обставин розвитку одночасно із забезпеченням добробуту населення. Це може бути досягнуто насамперед на засадах національного суверенітету в галузі контролю за виробничими ресурсами, збереження незалежності у сфері розроблення і проведення економічної політики.

Комплексний характер загроз безпеці найчастіше проявляється через будь-який інцидент, котрий стає спусковим механізмом для реалізації інших ризиків. Як відомо, обвал фінансів може призвести до зупинення виробництва, погіршення кримінальної обстановки, військової безпеки й навіть збільшення смертності тощо. Тому слід запобігати збільшенню кількості й розмірів “фінансових бульбашок”, що в масових масштабах продукують економічну несправедливість.

Нині світова спільнота багато уваги приділяє проблемам цифрової трансформації міжнародного виробництва в контексті інвестиційних процесів, що відбуваються. Зокрема, в огляді ООН наголошено, що у світлі нових моделей цифрового бізнесу, варто переглянути норми, розроблені для матеріальної економіки [5]. Ряд країн вже роблять такі кроки, інші повільно змінюють за-

старілі правила, фактично гальмуючи цифровий розвиток. Створення цифрової індустрії тісно пов'язане з подальшим становленням фінансової інфраструктури, що є вкрай важливим при формуванні великих інвестиційних проектів, котрі одночасно реалізуються у багатьох країнах. Скоординовані на наднаціональному рівні різні форми державної ресурсної підтримки разом із сучасними механізмами фінансового забезпечення дають змогу уникнути ризиків асиметрії інформації під час прийняття економічних рішень.

Список використаних джерел

1. FinTech – transforming finance / The Association of Chartered Certified Accountants. 2016. September. 16 p. URL: http://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/Technical/Future/FinTech-transforming-finance.pdf.
2. Cryptocurrency Market Capitalizations. URL: <https://coinmarketcap.com/>.
3. Coin Dance. Bitcoin Statistics. URL: <https://coin.dance/stats>.
4. Virtual currency schemes – a further analysis / European Central Bank. 2015. February. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
5. World Investment Report 2017. Investment and The Digital Economy / UNCTAD. United Nations, 2017. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf.

References

1. The Association of Chartered Certified Accountants. (2016, September). *FinTech – transforming finance*. Retrieved from http://www.accaglobal.com/content/dam/ACCA_Global/Technical/Future/FinTech-transforming-finance.pdf.
2. Cryptocurrency Market Capitalizations. (n. d.). Retrieved from <https://coinmarketcap.com/>.
3. Coin Dance. (n. d.). *Bitcoin Statistics*. Retrieved from <https://coin.dance/stats>.
4. European Central Bank. (2015, February). *Virtual currency schemes – a further analysis*. Retrieved from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.
5. UNCTAD. (2017). *World Investment Report 2017. Investment and The Digital Economy*. United Nations. Retrieved from http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf.